THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
• PUBLISHED BY •
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
251 - 253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3961
Subscription Rates -- $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913

ארום דער וואשינגטאנער קאנ-פערענץ

אויף דער אינטערנאציאנאלער אינדוסטריעלער קאנפערענץ, וועלכע קומט יעצט פאר אין וואשינגטאן, קומט יעצט פאר איינע פון די אינטערעסאנטסטע דעבאטען, וועלכע באשטעטיגט פיעל פון אונזער ארויסגעזאגטער מיינונג, אז מען דארף אויף דער קאנפערענץ ניט לעגען צופיעל געוויכט.

די ארבייטער קאנפערענץ, אויב מען וויל נאר געפינען פאר איהר וועלכע עס איז בארעכטיגונג, מוז געבען דער ארבייטער - זאך אזעלכע באדינגונגען, וואס זיי האבען דערווייל נאך ניט. קומען צוגעהן און געבען זיי דאס, וואס די ארבייטער האבען שוין זייט לאנג, אדער געבען נאך ווייניגער פון דעם, וואס מען האט יעצט — דאס איז א גאנץ קנאפער אויפטו.

דער אכט - שטונדיגער ארבייטס - טאג איז שוין היינט ניט קיין כתם פאדערונג, נאר א פאקט. אין די מעהרסטע אינדוסטריען ארבייט מען שוין היינט צו טאג ניט מעהר ווי צו אכט שטונדען. אין אנדערע אינדוסטריען, איז דער ארבייטער באוועגונג געלונגען צו ערקעמפען נאך בעסערע באדינגונגען, און אין פיעלע פאכען ארבייט מען שוין היינט ניט מעהר ווי 44 שטונדען וועכענטליך. עס איז שוין היינט צו טאג אויך דא א צאהל אינדוסטריען, וועלכע האבען אן ארבייטס - וואך פון ניט מעהר ווי פערציג שטונדען, און ווען אויף דער בערנער ארבייטער קאנפערענץ האט א קאנאדער ארבייטער פיהרער גערעדט וועגען דער פאדערונג פון א 36 שעה'איגער ארבייטס - וואך, האט עס געקלונגען ניט ווי קיין שפאס.

ווען מר. בארנס, דער שליח פון דער ענגלישער רעגירונג אויף דיעזער וואשינגטאנער קאנפערענץ, האט דינסטאג ערקלעהרט, אז פאר די ארבייטער איז ניט אזוי וויכטיג די פראגע פון העכערען לוין, ווי די פראגע פון האבען מעהר פרייע צייט, האט ער זיכער אויסגעדריקט דעם סענטימענט פון דער אלוועלטליכער ארבייטער באוועגונג.

ווען אבער דער זעלבער מר. בארנס איז אויף דער זעלבער קאנפערענץ, אינ'ם זעלבען טאג, און אין דער זעלבער רעדע ארויסגעקומען מיט א פארטיידיגונג פון אן אכט און פערציג (48) שטונדיגער ארבייטס-וואך, אנשטאט אן אכט שעה'איגען ארבייטס טאג האט ער פארלאנגט פיעל ווייניגער פון דעם, וואס פיעלע ארבייטער באזיצען שוין.

ווען דער קאנאדער דעלעגאט פ. מ. דרייפער איז ארויסגעטרעטען געגען דעם, ערקלעהרענדיג אז אין קאנאדע הערשט שוין א פיער און פערציג שעה'איגע ארבייטס - וואך, און אז אויב דער באשלוס פון 48 שעה זאל אנגענומען ווערען וועט עס מיינען א צוריקטריט פון דעם וואס מען האט שוין ערקעמפט, האט ער זיכער אויסגעדריקט דאס, וואס מען דענקט אין די אמת'ע ארבייטער רייהען.

ווי די וויכטיגסטע בארעכטען גיעבען איבער, שליסען זיך אן אין מר. דרייפערס פאדערונג אויך אנדערע ארבייטער פיהרער, און אנדערש קען עס ניט זיין. די קאנפערענץ דארף געפינען א וועג צו פארבעסערען די לאגע, אבער ניט אוועקצונעהמען פון דעם, וואס מען האט שוין היינט צו טאג.

[illegible]י מר. בארנס שלאגט פאר איז די 48 שעה'איגע ארבייטס - וואך ניט בימדענד פאר אלע לענדער. עס ווערען געמאכט גענוג אויסנאהמען. פאר פיעלע אינדוסטריען ווערען ערלויבט אויסנאהמען, אפילו פון א ניין און צעהן שעה'איגען ארבייטס - טאג. פאר אנדערע פלעצער, ווי די טראפישע לענדער, יאפאן, כינע, ווערט די אינדוסטריעלע שקלאפעריי אין גאנצען ניט באגרענעצט, און מיט אזעלכע אויפטואונגען ווי למען עס לעזען די יעצטיגע סאציאלע אונרוהען און ארבייטער פראבלעמען.

זיך אליין איבערגעלעבט

די נייעס, אז די פאלעסטינער אידישע ארטאדאקסיע מיט הרב קוק אן דער שפיצע, האבען זיך ענטזאגט צו באטייליגען אין די דארטיגע וואהלען, אויב די פרויען וועלען אויך האבען וואהל-רעכט, ווי מיר האבען די וואך געמאלדען אין אונזערע נייעס - קאלומס, צייגט אויף א פראבלעם, מיט וועלכען עס וועט נאך אויסקומען געניג צו באשעפטיגען זיך.

די שטעלונג פונדער פאלעסטינער אידישער ארטאדאקסיע, צו זיין געגען פרויען - רעכט, א זאך וואס איז שוין ערקעמפט געווארען אפילו אין מאנכע רעאקציאנערע לענדער צייגט אויף דעם, אז די אידישע ארטאדאקסיע אין ארץ ישראל, יענע וועלכע האבען זיך אויסגעהאדעוועט אין דעם אלטען ישוב האבען זיך אליין איבערגעלעבט, און אז אויב זיי ווילען האבען א באדייטונג אינ'ם לעבען, וועלען זיי מוזען פיעל רעווידירען אין זייער שטעלונג צו די לעבענס - פראגען.

די „מזרחי" ארגאניזאציע, איז זיכער פונקט אזוי רעליגיעז ווי די פאלעסטינער ארטאדאקסיע און האט זיכער אין איהרע רייהען פונקט אזעלכע רעליגיעזע - פרומע אידען ווי די פאלעסטינער ארטאדאקסיע, די „מזרחי" ארגאניזאציע איז זעהר געגען פרויען-רעכט, און די דארטיגע אידען יא. עס איז דארום מעהר ניט קיין פראגע, צו איז פרויען - רעכט אין איינקלאנג מיט דער אידישער רעליגיע, ווייל די „מזרחי" ארגאניזאציע איז דאך אויך א רעליגיעזע ארגאניזאציע. עס איז א פראגע פון קענען געהען מיט'ן לעבען, און די פאלעסטינער ארטאדאקסיע, וועלכע האט זיך אויסגעהאדעוועט אינ'ם אלטען ישוב צייגט, אז זי האט זיך שוין אליין איבערגעלעבט, אז זי איז ניט פעהיג צו באגרייפען די נייע סביבה, אין וועלכער עס געפינט זיך די גאנצע וועלט, און אויך דאס אידישע פאלק.

נאציאנאלע קאלאניזאציע

א בריעף פון פאלעסטינא.

פון ל. פישער.

די „אונגעדולדיגע טויזענדער", א סך הכל פון מעהר אלס א מיליאן אידען, ווארטען מיט גרויס נייגעריגקייט אויף דער ערשטער געלעגענהייט צו אימיגרירען קיין פאלעסטינא, איז דער אפיציעלער סטייטמענט וואס איז ארויסגעגעבען געווארען פון דער אמעריקאנער ציוניסטישער ארגאניזאציע. אייניגע צייטונגען האבען ריעזע בעקאנטמאכונג באגעגנט מיט אן אלארם. דער „אמעריקאן היברו" למשל זאגט ארויס איהר מורא דאס אזעלכע נייעס וועלען האבען א שלעכטע ווירקונג אויף די מאכמעדאנישע און קריסטליכע בעפעלקערונגען אין ארץ ישראל. ווייטער זאגט דער „אמעריקאן היברו", מיט רעכט, דאס די ציוניסטישע קאמישאן (די יעצטיגע אידישע רעגיערונג דא) וועלכע האט זיך געפיהלט אזוי בעזארגט ווען פיער הונדערט פליכטלינגע זיינען אריין אין יפו און ירושלים, וועט זיכער האבען א דורכפאל אין יעדען פארזוך וואס זיי וועלען מאכען צו פערזארגען נאך א גרעסערע צאהל פון אימיגראנטען.

אבער מורא איז די אונגליקליכע פסיכאלאגיע פון גלות. עס זיינען דא הונדערטע טויזענדע וואס ווילען אריינקומען אין פאלעסטינא. די פאנערען זיינען שוין דא. פוילישע, וואס האבען פאר מעהר אלס 6 מאנאטען זיך געשלעפט מיט זייער באגאזש איבער דער אונרוהיגער איירעפא זיינען דא אנגעקומען מיט א האלב יאהר צוריק. רומעניען האט אויך געשיקט א פאר הונדערטע. ווען אדעס איז צום ערשטען מאל ציגענומען געווארען פון די פראנצויזען, האבען זיך פיעלע באלד א לאז געטאן אהער, אבער זיי זיינען באלד צוריקגעהאלטען געווארען אזוי שנעל ווי די באלשעוויקעס זיינען צוריק אריין אין שטאדט. אשר בארא, וועלכער פאהרט ארום פאר דער היגער ארגאניזאציאן „הופע הצעיר", דערצעהלט דאס טויזענדער עלענדע אידען וואס זיינען אנגעקומען קיין קאנסטאנטינאפאל זיינען געבליבען דארטען אין גרויסער נויט דערפאר ווייל זיי האבען ניט געקענט קריגען די ערלויבניש צו פאהרען ווייטער. אין אוקראינא האט ער בעזוכט קהלות נאך קהלות וואו די מאיאריטעט פון די איינוואוינער האבען אויסגעדריקט זייער היישען וואונש צו פערלאזען דאס לאנד און אוועקפאהרען קיין ארץ ישראל.

פונ'ם קאווקאז קומט קאצענעלענזאן, אלס דעלעגאט פון 10,000 רייטער און בעוואפענטע געוועזענע סאלדאטען וועלכע זיינען גרייט זיך אנצושליסען אין דער בריטישער ארמיי און פארמירען א אידישע גווארדיע פאר פאלעסטינא.

צו זאגען דאס א מיליאן אידען אדער מעהר ווילען אימיגרירען קיין פאלעסטינא איז ניט איבערטריבען. צו זאגען אבער דאס פערעפענטליכען פון דיעזען אמת וועט נעגען אונז ארויסרופען די געגנער - שאפט פון די מאכמאדאנער און קריסטען איז שטארק איבערטריבען. אין געגענטייל, וואלטען מיר יעצט געהאט א האלבען מיליאן איינוואוינער אין פאלעסטינא וואלט דאס געמאכט אן איינדרוק, און די אראבער וואלטען געשוויגען. איין מיליאן צוקונפטיגע בעזעצער וואלט באלד געווארען 5 מיליאן און די אראבערים ארי-ענטאלישע פאנטאזיע, און 590 טויזענט פון זייגע 600 טויזענט ברידער וואלטען ווארשיינליך אויסגעשריען „מין אללאה" און וואלטען ווייטער געהאלטען אין איין חלום'ען פון דעם גליק וואס אידען קענען אריינברינגען, לויט זייערע ערפאהרונגען.

זאלען מיר אפילו אויף א מינוט צו-געבען דאס עס וואלט ניט אזוי געווען, הייסט עס ניט דאס מיר זיינען יעדעס מאל גרייט זיך אנצונעהמען די קריוודעס פון דעם אראב און דעם פויל, און אלע מאל פארגעסען אין זיך אליין? זאלען מיר ווארטען ביז וואנען דאס גאנצע פוילישע אידענטום וועט אויסגעהרגעט ווערען אדער ביז וואנען די פאליאקען וועלען בעשליסען דורכצופיהרען די פונקטען פון זייער טריטי און עמאנציפירען די אידען? דאס וועלט - יודענטום מוז האבען א היים. זיי האבען אויסגעקליבען פאלעסטינא. אראבער אדער ניט אראבער, פראנקרייך, אדער ניט פראנקרייך, די אידען מוזען עס האבען. זאל דער פריעדענס קאנפערענץ פארפעהלען נאכצוטון אונזער פערלאנג וועלען מיר מוזען געפינען אנדערע מיטלען. דער ווילען פון א לעבעדיגער נאציאן קען ניט צושטערט ווערען דורך שרעקונגס מיטלען, און עס קען אויך ניט צוריקגעהאלטען ווערען דורך היגדערנישע.

עס איז ניט גענוג ווען מען זאגט דאס דער יעצטיגער עקאנאמישער צושטאנד אין פאלעסטינא ערלויבט ניט קיין גרויסע אימיגראציאן פון אידען. דער יעניגער וואס זאגט דאס, מוז באלד צושטעלען דאס אזוי ווי אן אימיגראציאן מוז און וועט קומען, זאלען די אידען פון דער וועלט פארבעסערען דיעזען צושטאנד און מאכען מעגליך פאר א גרויסער אימיגראציאן קיין פאלעסטינא. די ציוניסטישע קאמיסיאן האט ניט געקענט בעזארגען די פיער הונדערט פליכטלינגע, און האט אויך ניט געקענט אכטונג געבען אויף די פאר טויזענד אמעריקאנער - אידישע סאלדאטען דערפאר ווייל זי איז מאכטלאז, אונפעהיג, און עס פעהלען איהר אויך די געלד - מיטלען. זאל עס הייסען דאס די אידען פון דער וועלט קענען ניט שאפען די נויטיגע געלד - מיטלען און מאכט או זיי געבען די פעהיגע פערזאנען? „ווען איהר ווילט איז עס ניט קיין פאבעל".

יעצט, אדער אזוי שנעל ווי דער פריעדענס קאנפערענץ וועט האבען בעשלאסען דעם שיקזאל פון פאלעסטינא וועלען די אידען פון דער גאנצער וועלט מוזען געבען דער אינטערנאציאנאלער ציוניסטישער ארגאניזאציאן די נויטיגע פינאנציעלע מיטלען אום אויסצופיהרען זייער ריעזיגע ארבייט. א פאר מיליאן וועלען ניט זיין גענוג. ענטוועדער דורך הלוואות, אדער פערשיעדענע ביישטייערונגען וועט מען דעם צענטראלען ציוניסטישען אפיס מוזען צושטעלען הונדערטער מיליאנען. עס קען זיין דאס פאלעסטינא וועט זיך ענטוויקלען אויף א גרויסען מאסשטאב. עס קען אויך זיין דאס די ציוניסטישע ארגאניזאציאן זאל געפינען פאר נויטיג ניט ארויסצוגעהן מיט אן אפיעל פאר אזוינע גרויסע סומען. דאן וועט דאס צוקונפטיגע אידישע לאנד האבען געהאט זעהר א קליינעם אנפאנג פון וועלכען זי וועט מוזען ליידען.

עס איז גאנץ מעגליך דאס די ציוניסטישע ארגאניזאציע ניט האבענדיג גענוג צוטרויען צו דעם כח און ווילען פון די אידישע מאסען וועט איהר אפיעל ניט ווענדען צו זיי, און נאר איינצעלנע וועט זיין ערלויבט צו בילדען דעם אידישען שטאאט. די רעגיערונג וועט נאר געבען איהר ראטה און קאנטראלירען די אונטערנעהמונגען. דאס ברייגגט ארויף די פראגע: רעגיערונגס בעזיץ - רעכט אדער פריוואטע אונטערנעהמונג? אין אלע ציוויליזירטע לענדער און אזוי אויך אין פאלעסטינא איז דאס די אלערהעכסט וויכטיגסטע עקאנאמישע און פאליטישע פראבלעמע.

לויט אלע ווארשיינליכקייטען וועלען די אימיגראנטען אין פאלעסטינא באלאנגען צו איינע פון די צוויי קלאסען: די רייכע און די גאנץ - אריסע. די רייכע וועלען קומען פון אלע לענדער און מייסטענס פון רוסלאנד וואו זייער רייכטום איז אין געפאהר צונענומען צו ווערען, און די ארימע וועלען אנטלויפען פון נויט און שווערד און די געצוואונגענע מילי - טער דיענסט אין פוילען און אין אלע טייל-לען פון רוסלאנד. די רייכע קומען מייסטענס אום צו ערעפענען פאבריקען, בילדען אינדוסטריען און א קלייגער טייל פון זיי אום אנצופאנגען, גרויסע לאנד פלאנצונגען. די ארימע קומען מיט כמעט לעדיגע הענד און זיי וועלען זיין געצוואונגען אנצונעהמען סיי וואס פאר איין ארבייט אום צו לעבען. באלד נאכדעם וועט זיך ענטוויקלען דער קאפיטאליסטישער סיסטעם. איין קלאס וועט הערשען און דער אנדערער וועט שקלאפען. די וואס ווילען דאס אגרופען סאציאליזם קענען דאס טון. די צייטען זיינען שוין פארביי ווען מען האט מורא געהאט פאר דיעזען ווארט. א מעהר שרעקליכער ווארט האט פארנומען זיין פלאץ. אונטער יעצטיגע אום - שטענדען פיהרט די נאטירליכע ענטוויקלונג פון דער עקאנאמישער וועלט צום קאפיטאליזם. די לעצטע געשעהענישען און כמעט יעדען טייל פון דער וועלט זיינען דער רעזולטאט פון דיעזען שלעכטען סיסטעם. יעדער פערזוך אום ארויסצוארבעטען דאס מוז פיהרען צו א סאציאלער רעוואלוציאן. אבער זאלען מיר דיעזען שעדליכען סיסטעם איינפלאנצען אויפ'ם ניי אין א נייעם לאנד? הער דיזענהאף, דער מעיאר פון תל אביב אין אן אינטערוויו וואס ער האט געגעבען דעם פארטרעטער פון דעם „אידישען קראניקעל" האט געזאגט פאלגענדעס: „עס איז די מיינונג פון די ארבייטער דאס די אידען אין פאלעסטינא וואלטען געדארפט זאגען דאס לעצטע ווארט און די אלע שווערע פראגען וואס ווערען נאך יעצט פערהאנדעלט אין איירעפא. פאלעסטינא וואלט געדארפט זיין דאס ערשטע לאנד צו פערווירקליכען די חלומות פון קארל מארקס". דיזענהאף האט גוט גערעדט, דא האבען מיר די געלעגענהייט צו בויען א נייע געבוידע אויף א מאדערנעם וועג. ווארום בויען דאס נייע אויף א פערפוילטען פונדאמענט, ווען די צייט צייגט אונז, דאס מען וועט עס מוזען ארונטערווארפען?

אויב די ציוניסטישע ארגאניזאציאן וועט צולאזען דאס פריוואטער קאפיטאל זאל בויען ארץ ישראל, דאן וועט דאס זיין א נאכגעמאכטער קאפיטאליסטישער שטאאט. אייניגע האבען נאר ניט דאגע-גען, אבער די צאהל פון די מענשען וואס זיינען יא דאגעגען האלט זיך אין איין פער-גרעסערען.

פריוואטע אונטערנעהמער וועלען זו-כען די ביליגסטע ארבייט. אדער זיי וועלען צווינגען דאס די ארבייטס - לוין פון די אידען זאל פארקלענערט ווערען אדער זיי וועלען בעשעפטיגען די אראבער. אין ערשטען פאל וועט דאס ברייגגען צו אונ-צופריעדענהייט און סאציאלע אונרוהען. אין צווייטען פאל וועט דאס פיהרען צו דעם, דאס די אידען וועלען בלייבען אהן ארבייט און די רעגיערונג וועט פאר זיך האבען די פראבלעם ווי אזוי זיי צו בע-שעפטיגען. דאס ביליגע לעבען פון די אראבער מאכט די פראבלעמע פאר זעהר א שווערע. עס איז פונקט ווי אן אונבע-גרענעצטע צאהל כינעזישע ארבייטער וואלטען אריינגעבראכט געווארען אין אמעריקא אדער אין ענגלאנד. זיי וואל-טען אדער געמאכט דאס די ווייסע זאלען זיין אהן ארבייט, אדער פערביליגט די לוין פון די ארבייטער און אפשר גאר ביידע.

אבער אייניגע וועלען זאגען דאס דיעזע פאבריק אייגענטימער און לאנד - בע-זיצער זיינען אידעאליסטען. זיי וועלען ניכער האלטען אידען און זיי גוט בע-צאהלען. נו, די „בילו" בעזעצער און די ערשטע ארץ ישראל קאלאניסטען זיינען געוויס געוועזען אידעאליסטען, און נאך מעהר, ווייל זיי האבען זיך מעהר אנגע-ליטען ביז וואנען זיי זיינען אהער געקומען און זיי האבען געהאט זעהר ווייניג האפנונג אויף ערפאלג. און דאך זיינען די זעלבע אידעאליסטען די יעניגע וואס בעשעפטי-גען אראבער און ענטזאגען זיך צו בעשעפ-טיגען אידען. אידישע ארבייטער אין פתח תקוה הונגערען אין דער זעלבער צייט ווען 2000 אראבער ארבייטען דאר-טען. דאס איז וואס דיזענהאף האט גע-מיינט ווען ער האט געזאגט דאס ער איז געגען דער „אויסשליסונג פון אראבער פון דער פרייהייט צו ארבייטען אין אונזערע קאלאניעס". ער אליין האט דאך געזאגט דאס עס זיינען דא נאר 1,600 אידישע ארבייטער אין לאנד. 1,600 פון 60,000 ווארום? ווייל יעדעס יאהר זיינען אנ-געקומען טויזענדער ארבייטער קיין פא-לעסטינא און האבען באלד פארלאזען דאס לאנד. זיי האבען נים געפונען קיין אר-בייט. דאס איז דער רעזולטאט פון פרי-וואטע אונטערנעהמונג, און די הענד פון אידעאליסטען. דאס איז די אורזאכע וואס א פאר הונדערטע אימיגראנטען וואס זיינען ערשט ניט לאנג אנגעקומען זיינען נעגאנגען פון קאלאניע צו קאלאניע און געזוכט ארבייט און געפונען נאר אין די קאאפעראטיווע גרופען פון ארבייטער.

דאס איז ניט אן ארגומענט געגען די אראבער און אויך ניט נאר פאר די אידען. ער ערקלעהרט נאר דעם סיסטעם וואס מאכט דאס די אידען זאלען זיין אהן אר-בייט און די אראבער זאלען קריגען 25 סענט פאר א 14 שטונדיגען טאג ארבייט.

א פאבריק האט זיך ערעפענט ניט ווייט פון ירושלים. דריי הונדערט אראבער ארבייטען דארט און נאר 5 אידען. די פאבריק בעלאנגט אין גאנצען צו אידי-שען קאפיטאל. עס איז א פריוואטע אונ-טערנעהמונג. מיר וואלטען געקענט אנ-צייגען אויף פיעלע אנדערע ביישפיעלען. ווען דער צייטונגס פערטרעטער האט איהם געפרעגט: „דיינקט איהר ניט דאס א אידישע פאלעסטינא איז אונמעגליך אהן אידישע ארבייט?" האט ה' דיזענהאף געענטפערט: „איך האלט דאס דער שטרייט געגען דעם אראבער איז שעד-ליך". מיר אלע זאגען דאס זעלבע. אבער עס איז מעהר שעדליך צו באיקאטירען אי-דישע ארבייט און עס טויטען. ה' דיזענהאף, דער בירגערמייסטער פון תל אביב, איז א פערטרעטער פון די ארבייטס - געבער אין לאנד און א א טיפ פון דאס וואס עס וועט קומען.

אלס נעגען מיטעל צו פריוואט איי-גענטום איז רעגיערונגס אייגענטום. אלעס וואס באלאנגט צום פאלק זאל בעארבייט ווערען פון דער רעגיערונג. אידען וועלען זיין בעשעפטיגט און די אראבער וועלען אויך געפינען א פלאץ. די פראפיטען וועלען געהען צו די ארבייטער, דאס איבריגע צו דעם שטאאט, דאס הייסט צו אלע איינוואוינער. אזוי זאל זיין מיט די מיינס, וואסער קראפט, ערד אוים-

(פארזעצונג אויף פיהרזש 6)

מ'זועקט דעם „סענס"

פון נ. מיפעלעוו

ס'איז די לעצטע טעג אין ווארשוי געוועזען א צופאל. א פרוי איז ארייגגע-געפאלען אין ווייקסעל און דערטרונקען געווארען. עס האבען די סצענע געזעהען א רייזעדער און מאנשאפט פון אסטא - טעק, עס האט זיך צונעקוקט א גרויס פובליקום, וואס איז געשטאנען ביים ברעג ווייקסעל, אלע האבען געזעהען ווי די פרוי האט זיך עטליכע מאהל אונטער-געטונקען און אויפגעהויבען זיך צוריק איבערן וואסער ביז זי איז אראבגעזונקען. אלע האבען שטיל צוגעקוקט און קיינער האט דעם מוטה נישט געהאט זיך איינצושטעלען שפרינגען אין וואסער און ראטעווען די אומגליקליכע פרוי.

דער "קוריער ווארשאווסקי" האט צו דעם האזיגען פארפאל א גרעסערען אר-טיקעל געווידמעט פון א בעקאנטען פוי-לישען פובליציסט. דער קראקויער "טאניעץ" דרוקט איבער דעם ארטיקעל צוליעב זיין גרויסער וויכטיגקייט. און באמת איז דער ארטיקעל וויכטיג. זיין אויפרעגונג און מוסר דעם גרויסשטעטי-שען עולם, וואס איז איצט אזוי מיאוס עגאיסטיש געווארען דארף אריינדרינגען אין דער זיכעטער ריפ. דער שרייבער דער-צעהלט, אז ווען מען האט וועגען דעם דאזיגען געשעהעניש אין די צייטונגען געליינט האבען די לעזער הויך געשרי-גען, אז דאס קען נור ביי אונז טרעפען או אין ענגלענדער, א פראנצויז, אן אמעריקאנער, אדער א יאפאנער וואלטען עס נישט צוגעלאזט, אז א שוואכער זאל געהן צו גרונד אהן זיין ברידערליכער רעטונג. — וואס איז פון אונז געווארען? שרייט איש דער שרייבער מיר, זאגט איינער געגען דעם אנדערען ווי וועלף. יעדער פאר זיך אהן דעם מינדעסטען געפיהל פון קריסטליכער ליעבע צום אנדערען עס איז גענוג א בליק צו טון, וואס טוט זיך אין די אייזענבאה-נען, טראמווייען, קינאטעאטערס, און אין אלערליי ערטער, וואו מענשען זענען גע-צוואונגען אנצושטעלען זיך אין די ריי-הען וואס זעהט מען? איינער דעם אנדע-רען דריקט, שטויסט, קיין סמן פון מענשליכע העפליכקייט און געגענזייטי-גער הילף. ווער עס האט שטארקערע הענד דער דריקט דעם שוואכערען, מען שען זענען ווי די חיות געווארען, יעדער פאר זיך יעדער מיינט נור זיך און דער אנדערער געהט איהם נישט אן.

איז עס א חידוש וואס א פרוי איז ביי אזא חיה'שע פסיכאלאגיע פון דער גרויסער שטאדט איינוואוינער דער טרונקען געווארען? מעגליך אז די צו-שויער האבען נישט געקענט שווימען, אבער צי איז צווישען אזא פובליקום אפילו איינער נישט געווען, וואס האט יא געקענט שווימען? און אם דער איי-נער איז געווען אן עקעלהאפטער עגא-איסט, אהן דעם קלענסטען כבוד-געפיהל א מענש, וואס איז נישט פעהיג קיין שום קרבן צו ברענגען.

און דער שרייבער ענדיגט. — אז מ'מוז איצט נעגען דעם דאזיגען עגא-איזם מיט אלע כחות קעמפען. מיר האבען נישט די געניג שטארקע שטימע, וועלכע זאל צום אליארם רו - פען, וועקען און לערנען, אז דער מענש הויבט זיך ערשט אן דעמאלט, וואו עס איז קיין פלאץ נישטא פאר וועלפישע ציהען מיט נעגעל.

מיר האבען נעגען דער וויכטיגקייט און אויפריכטיגע דבורים פון אזא ארטי-קעל, נאטירליך, גאר נישט אנצואווענ-דען. צו דער ערליכקייט פון דעם שריי-בער'ס אויפרעגונג וויל זיך אבער זאגען: ליעבער בעקאנטער פוילישער פובליציסט צי איז דאס נישט אביסעל צו שפעט? פאר וואס האט איהר געווארט מיט אייער אויפרעגונג אזוי לאנג, ביז א פרוי וועט זיך דערטרינקען פאר די אויגען פון מענשען מיט אבגעשטארבענע מענשליכע גע פיהלען? האט איהר דען קיין ערגערע פאק טען נישט געזעהן, פאקטען גרוזאמערע און כמעט אלטעגליך געווארענע זייט חדשים לאנג? איז דען דער צופאל פון א טרינקענדיגער פרוי פאר די אויגען פון גלייכגילטיגע מענשען מעהר אויפרעגנד דיגער ווי די טויזענדער פאקטען פון אום שולדיגע, אויף דער גאס איבערגעפאלענע צעבלוטיגטע און צעממית'טע אידען? און אט ביי די אלע פאקטען האט איהר גוט געזעהען, דאס גרויסע ברייטע פובליקום וועלכעס איז גלייכגילטיג געשטאנען און צוגעקוקט זיך דא האט נישט איין פרוי נור טויזענדער שוואכע אומגליקליכע מיט בלוטפערלאפענע אויגען געבעטען זיך ביים שטארקען פובליקום רחמים: ראטע-וועט, מענשען, אונז עלענדע שאף פון די וועלפישע ציהען, האט זיך דאס פובליקום גערוהרט? האט איהר, פוילישע פובלי-ציסטען, געוועקט דאמאלס און אייער פרע סע דעם מענש, וואס געהט אין מענ-שען צוגרונדע? דעמאלט וואלט האד אבער ארבייט געווען א לייכטערע און טאקי א פרוכטבארערע ווייל אבהאלטען באנדיטען, זיי זאלען אויפהערען אנפא-לען אויף אידען און מיט פיעל ווייניגער סכנות נפשות פערבינדען ווי צו שפרינגען אין ווינטער וואסער פון ווייקסעל ראטע-ווען א פרוי. איהר האט אבער די אלע אונמענשליכע הימעל-שרייענדיגע פאק-טען פערשוויגען, פערקעהרט, איהר האט זיך געסטארעט די אלערליי כוחות מיט זייערע מיאוסע פרצופים ריין צו וואשען און פאר עהרליכע אמת'ע גוטע מענשען זיי צו פארשטעלען. איך ווייס, איהר האט עס געטון צוליעב אייערע פערשיעדענע פאליטישע טעמים, טא זייט זיך איצט באטש מודה אז דאס איז אייער פרוכט. אז נור איהר און נישט קיין אנדערער האט דאס ערצויגען דעם פובליקום צוקוקען זיך גלייכגילטיג ווי אן אומגליקליכע פרוי טרינקט זיך. צו וואס שיסען די מוסר-פיילען אין די העהצער פון ווייטען פובלי-קום, ווען אייערע אייגענע הערצער זע-נען נעהנטער, איך וויל קיין נביא נישט זיין אויף צו בערוהיגען אייך, אז גלייכ גילטיג צוקוקען צו'ן א פרוי, וואס טרינקט זיך, וועט שפעטער פערוועכנעט זיין ביי אייך ווי א אידעאלע מענשליכע טאט. ווייל שפעטער וועט איהר נאך דערלעבען צו זעהען מענשען וועלכע וועלען שפריג-גען פאר נחת און שמחה, ביים הערליכען אנבליק פון א פרוי וואס טרינקט זיך. דאס איז נישט קיין נביאות מיינע נעעהר טע פוילישע פובליציסטען, דאס זענען שוין אויך טויזענדער פאקטען געווען. איהר אליין האט עס אויך בייגעוואוינט די אלע סצענעס פון פאגראמען און בעהר דייסעריי, און אויב איהר האט נור אליין נישט גלאכט האט איהר בעשטימט גע-זעהען די שמחה און געהערט דאס האר ציגע לאכען פון ברייטען פובליקום, טא וואס פאלט איהר אן אזוי ביטער אויף דעם פובליקום געגען ווייקסעל? די דאזי-גע מענשען, לאכט זיך מיר דאך, האבען זיך גענוג אנשטענדיג און מענשליך פער-האלטען. זיי האבען גלייכגילטיג און אפשר אויך מיט וועהטאג געקוקט צו דער פרוי וואס טרינקט זיך. דערפאר אבער לאכען האבען זיי נישט געלאכט:

(אידישער מארגענפאסט וויען)

ס'וועט היי יאהר קיין הערבסט ניט זיין

פון דוד ראדין

ס'וועט היי-יאהר קיין הערבסט ניט זיין,
מיינע אויגען פול באוואונדערונג
זעהען רויזע פארבען בלויז.
פעלדער — האלב פארוועלקטע,
ווייטע, ברייטע, ברייטע פעלדער
בליהען ווידער אויף...
רויזען — האלב צוטראטענע,
האלב טויטע רויזען
לעבען ווידער אויף...
און דער הימעל — אזא קלארער!
אזא טיעפער, אזא בלויער,
איז אזוי מיר פריינדליך נאהענט.
און די זון איז אזא ליכטיגע
אזא ליכטיגע א גרויסע...
שיט מיט בונטען ליכט! מיט בונטען ליכט!

— — — — — — — — — — — — — —

ס'וועט היי-יאהר קיין הערבסט ניט זיין,
ס'איז מיין זעלע, מיין צובראכענע לאנג טויטע זעלע
פון דאס ניי געבוירען.
ס'האט די וועלט אין יום-טוב-קליידער אנגעטאן זיך
און זינגט א סערענאדע מיר: —
דורך די ווייטע, גאלד באקרוינטע בלויע בערג
און דורך די טאלען אנגעפילט מיט גאלד באשטויבטע
ווייסע וואלקען
אין דער שטילקייט פון פריהען מארגען.

— — — — — — — — — — — — — —

דורך דעם האלבען ים און פלאמען,
און דורך דעם רויזיג רויטען נעבעל
וואס מישט צוזאמען ים און הימעל —
אין בין השמשות...

— — — — — — — — — — — — — —

און דורך די ציטערדיגע שטילע, בלויע זילבער וועלען,
און דורך די ריעזיגע, באזילבערטע, פאר'כשופ'טע
פעלזען-בערג ביים ברעג פון ים.
און דורך די שלענגלדיגע, איינזאמע שמאלע וועגען
אין דעם אלטען וואלד
אין א לבנה נאכט...

— — — — — — — — — — — — — —

ס'וועט היי-יאהר קיין הערבסט ניט זיין...